

Nr 23.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 56 § lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott.

Genom en den 28 februari 1947 dagtecknad proposition, nr 96, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att

dels antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag angående ändrad lydelse av 56 § lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige;

dels medgiva att bestämmelser rörande upplåtelse av norrländska fjällägenheter må meddelas i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet för den 14 februari 1947 angivna riktlinjer;

dels ock till Kolonisation: Odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av odlingslägenheter m. fl. å riksstaten för budgetåret 1947/48 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 215 000 kronor.

Propositionen har, såvitt angår lagförslaget, hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet. I övrigt har propositionen hänvisats till jordbruksutskottet.

Det av andra lagutskottet behandlade lagförslaget är av följande lydelse:

L a g

angående ändrad lydelse av 56 § lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.

Härigenom förordnas, att 56 § lagen den 18 juli 1928 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

• 56 §.

Ej må — — — den ogill.

Finnes inom sådant område bete, slätter, grustäkt eller annan därmed

(Föreslagen lydelse)

56 §.

Ej må — — — den ogill.

Finnes inom sådant område bete, slätter, grustäkt eller annan därmed

(Nuvarande lydelse)

jämförlig nyttighet, som icke av lapparna användes, och kan upplåtelse därav ske utan intrång eller skada för renskötseln, må sådan upplåtelse kunna av *Konungens befallningshavande* mot avgift meddelas.

Kan inom sådant område upplåtelse av jakt eller fiske ske utan fara för tillgången på vilt eller fisk och utan besvärande intrång för lapparna, äger *Konungens befallningshavande* tillåta annan att mot avgift därstädes jämte lapparna utöva jakt eller fiske.

Finnes ovan odlingsgränsen eller å renbetesfjällen upplåtelse av nyttjanderätt till inägor kunna äga rum utan avsevärt men för renskötseln, må *Konungens befallningshavande* mot avgift meddela sådan upplåtelse.

Har bete — — — honom förlust.

Innan upplåtelse — — — i ärendet.

Medel, som inflyta genom sådan upplåtelse, skola enligt bestämmelser, som givas av Konungen, användas till förmån för lapparna.

(Föreslagen lydelse)

jämförlig nyttighet, som icke av lapparna användes, och kan upplåtelse därav ske utan intrång eller skada för renskötseln, må sådan upplåtelse kunna av *Konungen eller den myndighet Konungen bestämmer* mot avgift meddelas.

Kan inom sådant område upplåtelse av jakt eller fiske ske utan fara för tillgången på vilt eller fisk och utan besvärande intrång för lapparna, äger *Konungen eller den myndighet Konungen bestämmer* tillåta annan att mot avgift därstädes jämte lapparna utöva jakt eller fiske.

Finnes ovan odlingsgränsen eller å renbetesfjällen upplåtelse av nyttjanderätt till inägor kunna äga rum utan avsevärt men för renskötseln eller *prövas upplåtelse av nyttjanderätt till mark inom sådant område böra ske med hänsyn till den allmänna samfärdseln*, må *Konungen eller den myndighet Konungen bestämmer* mot avgift meddela *dylik* upplåtelse. *Där synnerliga skäl föreligga, må även eljest meddelas upplåtelse av nyttjanderätt till mark för bostad eller annat liknande ändamål.*

Har bete — — — honom förlust.

Innan upplåtelse — — — i ärendet.

Medel, som inflyta genom sådan upplåtelse, skola enligt bestämmelser, som givas av Konungen, användas till förmån för lapparna *eller verksamheten å den mark upplåtelsen avser.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1947.

Beträffande de skäl, som utöver vad nedan angivits anförts till stöd för lagförslaget, får utskottet hänvisa till propositionen.

I fjälltrakterna förekomma ett flertal olika former av markupplåtelse, av vilka här äro av intresse *skogstorp*, *odlingslägenheter* och *fjällägenheter* ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker ävensom *jämtländska arrendelägenheter*.

Skogstorp och *odlingslägenheter* ha upplåtits med stöd av olika författningar av 1891, 1904 och 1909, den senaste benämnd kungörelsen den 18 juni 1909 angående upplåtande av odlingslägenheter å kronoparker och överloppsmarker i de sex nordligaste länen. Genom kungörelsen den 3 juni 1915 angående upplåtande av odlingslägenheter m. m. i trakterna ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker — nedan kallad 1915 års kungörelse — förordnades, att nämnda kungörelse av 1909 icke skulle äga tillämpning i avseende å områden ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker, dock att på Kungl. Maj:t skulle ankomma att i särskilda fall meddela vissa upplåtelser i de ovan odlingsgränsen belägna trakterna. Med stöd av sistnämnda medgivande har Kungl. Maj:t i ifrågavarande områden upplåtit s. k. *fjällägenheter*. 1915 års kungörelse tillämpas alltjämt. *Skogstorp* och *odlingslägenheter* ha sedermera i viss utsträckning omförts till *fjällägenheter*.

Upplåtelse av *jämtländska arrendelägenheter* å de i Jämtlands län belägna renbetesfjällen, inbegripet de fastigheter som av kronan inköpts till renbetesfjällens utvidgning, skedde till en början med stöd av kungl. brev den 22 maj 1891. Sedermera upptogos bestämmelser härom i 31 § lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.

Sistnämnda lag ersattes den 1 januari 1929 av en lag den 18 juli 1928 med samma namn — nedan kallad renbeteslagen. I 56 § fjärde stycket sagda lag sammanfördes bestämmelser om upplåtelse av nyttjanderätt till inägor såväl ovan odlingsgränsen som å renbetesfjällen och stadgas härutinnan, att om dylik upplåtelse finnes kunna äga rum utan avsevärt men för renskötsel, må länsstyrelsen mot avgift meddela upplåtelsen. Enligt 56 § renbeteslagen har också medgivits länsstyrelsen att inom områden, som blivit till lapparnas uteslutande begagnande anvisade, under angivna betingelser mot avgift meddela upplåtelse av bete, slätter, grustäkt och annan därmed jämförlig nyttighet, ävensom av jakt och fiske att utövas jämte lapparna. Innan upplåtelse enligt 56 § renbeteslagen äger rum, skola de lappar, vilka äga uppehålla sig med sina renar å området, höras i ärendet. Medel, som inflyta genom upplåtelse, skola enligt bestämmelser, som givas av Kungl. Maj:t, användas till förmån för lapparna.

För närvarande finnas omkring 300 fjällägenheter under bruk. Nära en tredjedel av dessa innehavas av personer av lapsk stam. Antalet jämtländska arrendelägenheter har angivits till något över 150.

Lapparna ha härutöver särskilda möjligheter att erhålla tillstånd till upptagande av lägenheter å nu ifrågavarande områden enligt 42 och 43 §§ renbeteslagen ävensom jämlikt kungörelsen den 6 juni 1941 angående upplåtelse åt lappar av lägenheter å kronomark m. m. med däri genom kungörelse den 29 mars 1946 vidtagna ändringar.

I egenskap av särskilt tillkallad utredningsman för utredning rörande vissa med lapparnas förhållanden sammanhängande spörsmål inkom *f. d. generaldirektören L. Berglöf* med skrivelse den 15 september 1945 jämte utredning och förslag rörande bland annat ordningen och villkoren för upplåtelse av arrendelägenheter å hemman och andra fastigheter, inköpta för utvidgning av renbetesfjällen i Jämtlands län. Efter remissbehandling av förslaget anförde chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld, i proposition nr 56 till 1946 års riksdag angående anslag till odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av odlingslägenheter m. fl., att förslaget syntes äga sådant samband med då pågående utredning angående reglering av fjällägenheter, som upplåtits jämlikt 1915 års kungörelse, att ståndpunkt till förslaget icke borde tagas förrän nämnda utredning slutförts.

Sedermera har Berglöf med skrivelse den 31 oktober 1946 framlagt betänkande med utredning angående vissa lägenhetsupplåtelser å kronomark i Norrlands fjälltrakter (SOU 1946: 80). I utredningen ingående förslag avse såväl arrendelägenheter å renbetesfjällen i Jämtlands län som fjällägenheter ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens län.

Utredningsmannens sistnämnda förslag innebär bland annat följande.

För upplåtelser av fjällägenheter ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens län samt arrendelägenheter å de till utvidgning av renbetesfjällen i Jämtlands län inköpta fastigheterna, vilka båda slag av lägenheter av utredningsmannen benämnas norrländska fjällägenheter, skola utfärdas gemensamma bestämmelser. I båda fallen ankommer på Kungl. Maj:t att, där synnerliga skäl föreligga, besluta om sådana upplåtelser. Arrendeavgifterna, som nu ingå till statens lappfond, skola i stället tillföras egnahemsväsendet under en särskild diversemedelstitel, från vilken även utgifterna för lägenheterna skola bestridas. 1915 års kungörelse upphäves men på Kungl. Maj:t skall alltjämt ankomma att, där i något fall synnerliga skäl föreligga, vidtaga upplåtelse av mark för bostadshus samt jakt- och fiskehyddor m. fl. dylika lägenheter eller eljest utarrendera jord i nyssnämnda fjälltrakter. Någon ändring av 56 § renbeteslagen synes icke vara påkallad.

Över betänkandet ha *ytranden* avgivits av statskontoret, riksräkenskapsverket, domänstyrelsen, egnahemsstyrelsen, allmänna lönenämnden, länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län samt Sveriges kronotorpare- och kolonistförbund. Därjämte ha *ytranden* överlämnats av domänstyrelsen från överjägmästarna i de fem norra distrikten, av egnahemsstyrelsen från egnahemsnämnderna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län samt av länsstyrelserna från lappfogdarna i nämnda län. Vid egnahemsstyrelsens utlåtande har fogats ett särskilt *ytrande* av ledamoten i styrelsen riksdagsmannen J. A. Andersson i Tungelsta.

Utredningsmannens förslag har i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran i flertalet *ytranden*. I vissa *ytranden* har emellertid framhållits vikten av att stor återhållsamhet iakttages i fråga om upplåtelser av nya lägenheter.

Länsstyrelsen i Jämtlands län och egnahemsstyrelsen ha ansett, att överlåtelse av nyttjanderätt till redan upplåten lägenhet icke borde underställas Kungl. Maj:ts prövning. Egnahemsstyrelsen har gjort gällande, att prövningen syntes böra överlämnas åt vederbörande egnahemsnämnd, och har till stöd härför anfört att, då Kungl. Maj:t medgivit upplåtelse av lägenhet på viss tid och innehavaren därunder ville överlåta nyttjanderätten för återstående arrendetid på annan person, ärendets prövning syntes i allt väsentligt komma att inskränkas till ett bedömande av efterträdarens personliga kvalifikationer och lämplighet.

Föredragande departementschefen, statsrådet Sköld, har i fråga om de allmänna intressen, vilka göra sig gällande beträffande dessa fjällägenheter, anfört:

»Obestriddigt är att det är betydelsefullt med en viss bosättning även i fjälltrakterna. Många personer äro av olika anledning nödsakade att resa genom dessa områden. Turisttrafiken har också sin betydelse. Möjligheter till samfärdsel i dessa trakter måste härför finnas. Det är följaktligen nödvändigt att folk finnes tillhands för hållande av båtar i sjöarna, för postbefordran, för underhåll av stigar och färdleder samt för underlättande på annat sätt av färder i dessa trakter. Härvidlag spela dessa olika fjällägenheter en betydelsefull roll, och det är allmänt intresse att ett för detta ändamål erforderligt antal lägheter finnes. För nyssnämnda ändamål äro icke alla nuvarande fjällägenheter erforderliga och ändamålsenliga. Åtskilliga torde efter hand böra nedläggas. Men ett stort antal kommer otvivelaktigt att bestå.»

Departementschefen fortsätter:

»Emellertid torde såsom utredningsmannen uttalat och i vissa av yttrandena ytterligare understrukits stor återhållsamhet böra iakttagas, såvitt angår upplåtelse av nya lägenheter å ifrågavarande områden. Med hänsyn till de för jordbruksdrift ogynnsamma betingelserna och i betraktande av de förpliktelser gentemot lägenhetsinnehavarna, som enligt vad jag nyss antytt böra hädanefter åvila det allmänna, synes böra föreskrivas, att upplåtelse av ny lägenhet må äga rum endast där det finnes påkallat ur allmän synpunkt på grund av sådana behov som jag förut berört. Skulle det därjämte visa sig behöfligt att vid något tillfälle upplåta mindre områden för uppodling för att därigenom underlätta för vederbörande hemmans- eller lägenhetsinnehavare att erhålla tillräcklig mark, torde hinder härför icke böra möta.»

I anslutning till det anförda har departementschefen, som är av den uppfattningen, att ett genomförande av de av honom förordade förslagen påkallar ändring av 56 § renbeteslagen, uttalat, att bestämmelsen i 56 § fjärde stycket renbeteslagen torde böra kompletteras med en föreskrift, att upplåtelse av nyttjanderätt till mark inom ifrågavarande områden finge meddelas även där det påkallades med hänsyn till den allmänna samfärdseln. Vidare syntes böra föreskrivas, att där synnerliga skäl föreläge finge även eljest upplåtas nyttjanderätt till mark för bostadsändamål eller annat liknande ändamål. I samband härmed torde 1915 års kungörelse böra upphävas.

Efter att ha erinrat om att enligt 1915 års kungörelse upplåtelse av fjällägenheter icke finge ske annat än efter Kungl. Maj:ts prövning i varje sär-

skilt fall, under det att enligt 56 § renbeteslagen rätten att meddela upplåtelse i fråga om de jämtländska arrendelägenheterna tillkomme länsstyrelsen, har departementschefen yttrat:

»Med hänsyn till vikten av att upplåtelser av lägenheter ovan odlingsgränsen ske restriktivt anser jag i likhet med utredningsmannen att upplåtelser där liksom hittills skola få ske endast efter Kungl. Maj:ts prövning. Samma bestämmelser torde böra tillämpas i fråga om lägenheter å renbetesfjällen. Däremot vill jag av skäl, som egnahemsstyrelsen anfört, förorda att överlåtelse av nyttjanderätt till redan upplåten lägenhet icke skall underställas Kungl. Maj:ts prövning utan få bedömas av den myndighet Kungl. Ma:jt bestämmer.»

I fråga om egnahemsnämnderna har departementschefen hänvisat till vad han anfört i lagrådsremissen den 17 januari 1947 angående riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, varav framgår, att egnahemsnämnderna avses skola upphöra från och med den 1 juli 1948 och deras verksamhet övertagas av de nyinrättade lantbruksnämnderna.

Med stöd av dessa uttalanden har departementschefen förordat ett stadgande i 56 § fjärde stycket renbeteslagen av innehåll, att där avsedda upplåtelser skola meddelas av Kungl. Maj:t eller den myndighet Kungl. Maj:t bestämmer.

Av praktiska skäl har motsvarande synts departementschefen böra föreskrivas även i fråga om medgivande av övriga i 56 § renbeteslagen omförmälda upplåtelser.

För genomförandet av de föreslagna åtgärderna har departementschefen i överensstämmelse med utredningsmannens förslag förordat, att de för lägenheterna utgående arrendeavgifterna i första hand tagas i anspråk för lägenheternas iordningställande och förvaltning. Arrendeavgifterna borde tillföras en i egnahemsstyrelsens räkenskaper för ändamålet upplagd diversemedelstitel och de med medlen bestridda utgifterna avföras direkt å denna titel. Ifrågavarande förslag måste föranleda en jämkning av bestämmelsen i 56 § sista stycket renbeteslagen, att medel, som inflyta genom de i 56 § avsedda upplåtelseerna, skola användas till förmån för lapparna.

Lagrådet har lämnat förslaget utan erinran.

Utskottet.

Genom förevarande proposition har riksdagen underställts frågan om vidtagande av åtgärder till förbättring av läget för innehavarna av vissa lägenheter i fjälltrakterna, vilka i propositionen sammanfattats under benämningen norrländska fjällägenheter. I sammanhang med de föreslagna stödåtgärdernas genomförande bliva ändringar i 56 § renbeteslagen erforderliga, varom jämväl förslag framlagts i propositionen.

Utskottet, som inhämtat, att jordbruksutskottet för sin del tillstyrkt bifall till de föreslagna åtgärderna, har vid granskning av lagförslaget icke funnit anledning till erinran mot detta och får därför hemställa,

att riksdagen måtte antaga det genom förevarande proposition framlagda förslaget till lag angående ändrad lydelse av 56 § lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.

Stockholm den 22 april 1947.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Norman, Forslund, Hage, Björkman, Sten, Hagman, fröken Osvald och herr Wahlund;

från andra kammaren: herr Olovson i Västerås, fru Johansson, herrar Hedlund i Rådom, Larsson i Östersund, Andersson i Gisselås, Lundberg, Andersson i Alfredshem och fru Sandström.

477699. Stockholm, Isaac Marcus Boktryckeri-Aktiebolag, 1947.